

1946, [august. Bratislava.] — Spomienka K. Šmidkeho na let do Moskvy v auguste 1944.

Historický let do Moskvy v auguste 1944 *Rozpomienky k 2. výročiu národného povstania*

Pri budovaní tradície osláv nášho národného povstania je želané, aby pre generáciu našu i generácie budúce zaznamenali sa všetky dôležité historické skutočnosti, ktoré mali svoj význam už či v prípravách povstania, a či v ňom samotnom. Želáme si, aby všetci priami účastníci povstania, najmä pri príležitosti jeho osláv, zverejnili svoje skúsenosti a spracovali dôležitý historický materiál.

Pri príležitosti 2. výročia osláv povstania spomínam si i ja na let do Moskvy začiatkom augusta roku 1944. Predchádzala mu schôdzka ilegálnej SNR v Bratislave 29. júna 1944. Na tejto schôdzke uzniesli sme sa vyslať do Moskvy delegáciu, aby vojenské a politické kruhy SSSR a čs. vláda boli informované o situácii na Slovensku a o prípravách národného povstania. Bolo rozhodnuté, že táto delegácia bude sa skladať z vojenských a politických činiteľov a že ju povedie K. Šmidke; ako vojenský expert mal ísť gen. Jurech. Odlet sa mal uskutočniť 9. júla z Troch Dubov v noci o 0.30 hod. Presne na dohodnutý čas prišli sme pred letište Tri Duby za prítomnosti terajšieho gen. Ferjenčíka. Ale tu nám pilot-letec Koza, ktorý mal odlet uskutočniť, vyhlásil, že z technických príčin odlet nie je možné uskutočniť, nakoľko toho dňa popoludní vykonal inšpekciu pplk. Tóth. Z týchto príčin museli sme od letu upustiť. No hneď zatým pomocou vojenských spolupracovníkov Goliana a Ferjenčíka podnikli sme všetko, aby sa let pripravil na iný, čo najskorší termín.

Koncom júla zišla sa ilegálna SNR na svoju ďalšiu schôdzku v Čremošnom za účasti i vojenských spolupracovníkov, na ktorej prerokovali sa politické i vojensko-strategické opatrenia a na ktorej sa i na vojenských spolupracovníkov naliehalo, aby let do Moskvy čo najskôr a čo najdôkladnejšie pripravili. O niekoľko dní zišli sa Šmidke a Husák s Golianom a Ferjenčíkom na vojenskom veliteľstve, aby sa dohodli na presnom dni odletu delegácie. Bolo stanovené dátum 2. augusta. Rozhodnuté bolo, aby i tentoraz ako vojenský expert letel Jurech a ako zpravodajský dôstojník Korecký. Odlet bol stanovený na pol 3. hodinu, a to dvojmotorovým bombardovacím lietadlom typu Heinkel. Urobili sa všetky opatrenia, aby odlet sa mohol uskutočniť; ale nakoľko nechceli sme sa tentoraz obmedziť len na jednu možnosť odletu, urobili sme prípravu zaistiť odlet náhradným lietadlom z iného letišťa. Túto možnosť sme pripravovali prostredníctvom terajšieho pplk. Staňka, terajšieho pplk. NB Fr. Lipku a akad. maliara Št. Bednára.

2. augusta v deň uskutočnenia odletu z Troch Dubov na stanovené miesto, na ktorom čakal K. Šmidke, aby bol dopravený na letište, nik preň neprišiel, a tak o 14.30 hod., keď sa vrátil do Zvolena, zistil, že práve dvojmotorové lietadlo Heinkel odlieta. Usúdil, že išlo o zámerný postup vylúčiť ho z možnosti odletu do Moskvy. Zistilo sa potom, že to bolo zámerne organizované a zariadené ľuďmi gen. Ingra v Londýne. Toho istého dňa večer odobral sa K. Šmidke a Dr. Husák ku Golianovi, aby jednak zistili príčiny tejto zámernosti, proti nej protestovali a zariadili ďalšie opatrenie odletu. Rozhodnuté bolo, že s K. Šmidkem poletí gen. Ferjenčík a odlet bol stanovený na 4. augusta. S Dr. Husákom dohodli sme sa na všetkých podrobnostiach, takže 4. augusta podľa dohodnutia prišiel terajší pplk. Stanek so svojím autom do Banskej Bystrice, aby delegáciu zaviezol na letište Mokrad. Pred odchodom mal K. Šmidke s terajším pplk. Polákom rozhovor

a požiadal ho, aby upovedomil gen. Goliana a gen. Ferjenčika, ktorý mal spolu odletieť, aby za 15 minút došiel na stanovené miesto k odletu. Keďže gen. Ferjenčík na stanovený čas a miesto nedošiel, K. Šmidke so Staňkom nasadli do auta, odcestovali cez V. Šturec smerom na Mokraď, vezúc so sebou dôležité politické, ako aj vojensko-strategické dokumenty, dôležité pre prípravu národného povstania. K. Šmidke prevzal potom vo voze od Staňka ešte ďalšie závažné dokumenty. Cestou na Mokraď za Ružomberkom stretli sme sa s autom, ktoré bol Stanek vyslal na Mokraď zistiť všetky možnosti uskutočnenia odletu. Keďže zpráva bola úplná, pokračovali sme v ceste. Na letišti nás už očakával mjr. Lisický s pripraveným dvojmotorovým lietadlom typu Foke-Wulf. I keď bol prísny zákaz lietania, vopred sa urobili všetky opatrenia, aby odlet tohto lietadla bol zaistený. Do pripraveného lietadla som nasadol a na pokyn štartu lietadlo sa rozbehlo; ale práve pred vzletom letci zistili, že na palube nemáme signálovú pištoľ. Zastavili sme sa a požiadali o rýchle dodanie tejto pištole, ktorá, ako sa neskôr ukáže, bola prostriedkom splnenia úlohy delegácie. A práve v tú chvíľu prišiel na svojom vlastnom voze i gen. Ferjenčík, ktorý aj okamžite prisadol.

Odlet bol hladký, možnosť nášho sledovania bola takmer vylúčená, nakoľko bolo daždivé počasie a veľmi hustá a silná oblačnosť. Pilot-letec Lisický vzal okamžite kurz na Vysoké Tatry, aby sme sa čo najrýchlejšie dostali cez front. Po niekoľkohodinovom lete vo výške 3000 až 4000 metrov, stále v mrakoch a len sem-tam s možnosťou pohľadu na zem, letci usúdili, že už musíme byť dávno ďaleko za frontom. Rozhodli sa spúšťať lietadlo na takú výšku, aby bolo možné dosiahnuť viditeľnosti. Letiac vo výške len asi 150 metrov, zbadali sme odrazu pred sebou mestečko, dôkladne rozstrieľané — a leteli sme smerom priamo k nemu. Nakoľko jeden motor mal abnormálnu spotrebu pohonných látok, letec usúdil, že budeme musieť hľadať príležitosť núdzového pristátia a že sa takto na vopred určené miesto nedostaneme. Keď sme sa tesne priblížili k mestu, spustili na nás príšernú paľbu nielen z protiletectkých diel, ale dokonca i z poľných, nakoľko sme nízko leteli. A tu nás práve od istej záhuby zachránila signálová pištoľ. Vystrelili sme bielu raketu a paľba prestala. Letec hľadal možnosť pristátia. Lenže celé okolie bolo veľmi pahorkovité, bez kúska roviny, iba na najväčšom pahorku bola krátka rovinka, ktorá sa na druhom konci končila veľmi prudkým svahom. Nebolo si čo vyberať — a tak pilot-letec Lisický sa rozhodol pristáť. A teraz dokázal, že je naozaj dokonalým pilotom: pristál bez toho, aby ohrozil naše životy a čo i najmenej poškodil lietadlo. Vyliezli sme z lietadla, všetku svoju batožinu vyniesli a čakali. Je prirodzené, že toto naše pristátie bolo pre tamojšiu posádku i civilné obyvateľstvo pravou senzáciou. Zo všetkých strán hrnuli sa civilisti vpred s červenoarmejcami so vztýčenou zbraňou. Keď k nám prišli, divili sa našej výtke, že si tak pri našom lete počínali. V rozhovore s nimi dočkali sme sa posádkového veliteľa, ktorého po príchode K. Šmidke informoval, že ide o dobrovoľný prelet a že by sa delegácia rada dostať ďalej. Zistili sme, že nachodíme sa v mestečku Čortkov na Záp. Ukrajine. Zavezúc nás na svojom aute cez úžasne rozmoknutú pôdu do svojho štábu, veliteľstvo posádky urobilo opatrenie dať nám toto auto k dispozícii, aby nás zaviezlo do štábu IV. Ukrajinského frontu. Pri rozhovore o našom riskantnom lete zmienili sa nám, že ich protiletectká batéria, ktorá do nás páčila, sostrelila v celku 58 takýchto istých typov lietadiel. Tu sme si zažartovali, že ten 59. sa zostreliť nepodarilo.

Cestujúc celú noc po vojnu zničenej hradskej, dostali sme sa do obce, kde bol štáb IV. Ukrajinského frontu. Po niekoľkohodinovom podrobnom rozhovore o našom poslaní s generálom pluk. Mechlisom a kratšom rozhovore s veliteľom IV. Ukraj. frontu gen. pluk. Petrovom, neskoro v noci odobrali sme sa do nášho domčeka. Na druhý deň sme dostali k dispozícii lietadlo, ktoré nás dopravilo do Moskvy. Práve sme boli cestou na miesto určenia, nad Červeným námestím, keď zaznel salut Moskvy nad novým víťazstvom.

Po podrobných informáciách vojenských, ako i politických kruhov SSSR, ktoré

sa veľmi podrobne zaujímal o celú situáciu na Slovensku tak s vojenských, ako i politických hľadísk, vysoko hodnotiac všetky naše politické i vojenské opatrenia, ako i Gottwalda a Fierlingera a práve došej vládnej delegácie, na čele ktorej stál min. Němec, urýchlene urobili sa prípravy, ako pomôcť Slovensku v prípade otvorenia boja za slobodu. Len čo prišli zprávy o začatom povstaní, bolo našou prvou starostou dostať sa rýchle späť, keďže hlavná úloha misie bola už splnená.

Tretieho septembra 1944 zavčas rána na jednom z letísk pri Moskve stálo pripravené úplne nové dopravné lietadlo. Bol to Douglas, ktorý mal prepraviť našu delegáciu i s ďalšími ľuďmi na povstalecké územie. Doletiac do Stanislavova toho istého dňa, čakali sme na zotmenie, aby sme mohli preletieť front a dostať sa na naše územie, súc vyzbrojení padákmi a iným materiálom. No nad Karpatami prišli sme do príšernej búrky. Letci, ktorí ručili svojimi životmi za prepravu delegácie, neriskovali ďalší let a vrátili sa späť do Stanislavova. Na druhý deň 4. septembra leteli sme až k nám za krásnej mesačnej noci a za ohňov, ktoré pozakladali po Nízkych Tatrách naši chlapci, počujúc hučať motory nášho lietadla. Keď sme preleteli Banskú Bystricu a dostali sa na Tri Duby, letište bolo už riadne osvetlené; signály boli správne, a tak letci rozhodli sa pristáť.

A tak prvé sovietske lietadlo, vezúce delegáciu SNR, pristálo o polnoci 4. septembra na povstaleckom letišti Tri Duby, vítané partizánmi, vojakmi a našimi politickými činiteľmi.

AŮD KSS Bratislava. F. 6, a. j. 148. Odpis. Strojopisný priepis.

1946, august 1. Bratislava. — Časť protokolu, spísaného s H. Höflem na Národnom súde v Bratislave, s opisom Höfleho činnosti na Slovensku od polovice septembra do konca októbra 1944.

[...]¹

V polovici septembra — o udalostiach na Slovensku som nemal ani najmenšie tušenie — dostal som telegram. Telegram mal asi nasledovné znenie (Himmlerov telegram): „Ste vymenovaný za nemeckého generála na Slovensku a veliteľa nemeckých vojsk, nasadených na podporu slovenskej vlády pre pacifikáciu (mohlo to byť aj oslobodenie) tejto krajiny. Okamžite sa osobne hláste na poľnej komandantúre, vezmite len ľahkú batožinu. Príchod usmerní osobný štáb v Berlíne. Vaším zástupcom, resp. nástupcom bude generál Querner. — Podpis: Poľná komandantúra, Himmler.“ Po doručení telegramu upovedomil som svojho pobočníka, neskoršieho majora Edlingera, a hneď na budúci deň som odcestoval do Berlína, kde som mal na večer rezervované miesta v spacom vozni do vodcovho hlavného

¹ Celá zápisnica má vyše 100 strán. Každá stránka je vlastnoručne Höflem podpísaná. Na mnohých miestach Höfle text protokolu opravil alebo doplnil. Vynechali sme prvých deväť a pol strany, kde Höfle opisuje svoje osudy a činnosť až do polovice septembra 1944.

Höfle, nar. 12. 9. 1898, zúčastnil sa už na 1. svetovej vojne a ako dôstojník z povolania bol príslušníkom stotisícovej armády, ktorú Nemecku povolili po prehratej vojne. Zúčastnil sa Hitlerovho puču v Mníchove v novembri 1923 a od toho času sa poznal s Himmlerom. Po odstránení Röhma musel 31. 7. 1934 odísť z armády a bol činný v organizácii nacistickej strany NSKK (Nationalsoz. Kraftfahrerkorps), kde dosiahol hodnosť SS gruppenführera a genpor. polície. Od 1. 7. 1943 bol na základe Himmlerovho nariadenia zaradený ako vyšší vodca SS a polície v Braunschweigu.